

О. А. Іщенко,
д. е. н., професор, директор, Товариство з обмеженою відповідальністю "СММ", м. Київ

КОМПЛЕКСНА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ

О. Ishchenko,
DSc., prof., Director "CMM" Ltd., Kyiv

COMPLEX ENVIRONMENTAL-ECONOMIC ASSESSMENT AND IMPLEMENTATION OF STATE
REGULATION AND PLANNING

У статті розглянуто особливості діяльності органів державної влади щодо оцінки ступеня дотримання екологічних стандартів та підтримання економічного зростання в процесі реалізації основних напрямів державного регулювання та проектування. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення процесу проведення оцінки та експертизи програм, проектів та інших рішень на предмет відповідності еколого-економічним вимогам. Визначено необхідність створення уніфікованого методологічно-критеріального апарату еколого-економічної експертизи соціально-економічних пропозицій та рішень. Сформульовано окремі показники комплексної еколого-економічної експертизи та обгрунтовано їх застосування в процесі оцінки державних рішень та проектів. Визначено напрями подальших досліджень у цій галузі.

In the article, the features of the activities of public authorities in assessing of the level of compliance with ecological standards and maintaining economic growth in the implementation of the main directions of state regulation and planning, considered. Legal framework of process of assessment and expertise of programs, projects and other solutions for compliance with ecologo-economic requirements analyzed. The necessity of creating of unified methodological and criterion system of ecologo-economic expertise of the socio-economic proposals and decisions, determined. Certain indicators of complex ecologo-economic expertise formulated, application of their application in the evaluation of government policies and projects justified. The directions for future research in this area considered.

Ключові слова: еколого-економічна експертиза, цільові програми, державні проекти та рішення, природо-користування, екологічна експертиза, державна експертиза, еколого-економічні показники, критерії, вплив на навколишнє середовище, еколого-економічна ефективність, державне регулювання.

Key words: ecologo-economic expertise, targeted programs, government projects and solutions, environmental management, environmental expertise, state expertise, ecologo-economic criteria, environmental impact, ecologo-economic efficiency, state regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний соціально-економічний розвиток України часто супроводжується погіршенням якості навколишнього природного середовища через екологічно небез-

печне природокористуванням внаслідок непродуманих економічних рішень. Довготривала господарська діяльність, яка проводиться без урахування існуючого і прогнозованого стану навколишнього природного середо-

вища, призводить до різкого погіршення екологічної ситуації в Україні, що у свою чергу призводить до виникнення економічних проблем.

На сучасному етапі розвитку суспільства все більше уваги необхідно приділяти питанням ефективності екологічного контролю та управління, важливе місце в яких займає дотримання природоохоронних норм і правил на всіх етапах реалізації будь-якого проекту. Основні принципи діяльності, базові технічні та технологічні пропозиції, підпорядковані цій парадигмі, мають визначатися і відповідним чином оцінюватися ще на стадії підготовки та розгляду проекту.

Важливим аспектом діяльності держави є визначення характеру і ступеня потенційного впливу будь-якого запланованого до реалізації проекту на навколишнє середовище, очікуваних екологічних та пов'язаних з ними соціальних і економічних наслідків в процесі реалізації такого проекту, а також вироблення заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища від шкідливих впливів відповідно до вимог екологічного законодавства.

Оцінка ефективності вжитих економічними суб'єктами заходів щодо забезпечення паритету екологічності та економічної ефективності розвитку регулюється в Україні значним масивом нормативно-правових актів різного рівня, спрямованості та суб'єктності, що вимагає проведення його аналізу на предмет відповідності та адекватності сучасним викликам.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Загострення економічних проблем, яке є наслідком нераціонального природокористування, широко висвітлюється у роботах таких вчених, як Н. Андреевої, А. Гринів, А. Гусева, Б. Данилишина, Л. Добрянської, Л. Жарової А. Жулавського, О. Кашенко, Н. Лук'янчикова, А. Мельника, В. Трегобчука, Ю. Туниці, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Шостак, В. Джигиря, В. Шматка, Ю. Нікітіна та ін. Опрацювання їх праць свідчить, що вирішення проблеми вдосконалення механізму організації та реалізації державного регулювання та проектування є виключно актуальним питанням та потребує подальшого всестороннього дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є аналіз існуючих правових механізмів (критеріїв та показників) екологічних та економічних аспектів організації і реалізації державного регулювання та проектування в Україні, пошук можливих шляхів удосконалення державного регулятивного апарату.

Об'єктом дослідження виступає нормативно-правове забезпечення процесу експертизи еколого-економічних аспектів організації і реалізації державного регулювання та проектування.

Предметом дослідження є механізм збалансування нормативно-правового забезпечення еколого-економічних аспектів організації та реалізації державного регулювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Функціонування еколого-економічної системи обумовлене існуючим поєднанням довкілля та економіки у єдиний взаємопов'язаний та взаємозалежний комплекс, при цьому в основі еколого-економічної взаємодії лежить основне еколого-економічне протиріччя, сутність якого полягає у необхідності досягнення єдності екологічних та економічних інтересів суспільства, які за своєю суттю є взаємовиключними. У випадку домінування економічних інтересів, суспільство стикається зі значним погіршенням екологічної ситуації, аж до виник-

нення екологічних катастроф, із неможливістю подальшого існування на певній території. У випадку превалювання екологічних інтересів, створення виробництва з достатньою нормою прибутковості для забезпечення конкурентоздатних позицій на ринку є практично недосяжним, що негативно впливає на можливості економічного забезпечення прийняттого рівня життя населення регіону.

У зв'язку з особливою важливістю процесу забезпечення цілісного еколого-економічного відтворення загалом для національної економічної системи, дотримання стійкого паритету екологічної та економічної ефективності є однією з основних функцій держави. Механізмом досягнення такого паритету має бути проведення комплексної експертизи управлінських рішень та державних проектів на предмет їх відповідності вимогам еколого-економічної доцільності.

У цьому контексті актуальним бачиться проведення аналізу наявної нормативно-правової бази державного регулювання та експертизи з точки зору визначення ступеня використання системи еколого-економічних показників, тобто специфічних показників, що характеризують різні сторони використання природних ресурсів, передовсім для отримання економічної вигоди, яке суміщається з одночасним поліпшенням стану навколишнього середовища.

В Україні нормативно не визначено поняття "комплексної еколого-економічної експертизи", яке зазвичай використовується в контексті необхідності здійснення органами державної влади контролю за дотриманням економічних та екологічних вимог. Реалізація цієї функції забезпечується дією низки законодавчих та нормативно-правових актів у різних сферах економічного життя.

Основним, наріжним правовим актом, що регламентує регулятивну діяльність компетентних органів влади у природоохоронній сфері, є закон України "Про екологічну експертизу", згідно з яким під екологічною експертизою розуміється науково-практична діяльність уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Серед принципів, яких необхідно дотримуватися під час проведення зазначеної експертизи, особлива увага звертається на необхідність збалансування економічних та екологічних інтересів з одночасним досягнення економічної доцільності. Водночас, не надається жодної інформації стосовно механізму досягнення такого збалансування. Також у переліку необхідної для об'єктів екологічної експертизи документації передбачено наявність обґрунтування щодо забезпечення екологічної безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності з комплексною еколого-економічною оцінкою існуючого чи передбачуваного впливу на стан навколишнього природного середовища, але конкретні показники та критерії здійснення цієї еколого-економічної оцінки відсутні. Вказується лише на дуже загальні аспекти, які необхідно відобразити в матеріалах оцінки впливу на навколишнє середовище, без потрібного акцентування на економічній складовій [1].

З точки зору змістовного наповнення найбільш повно пророблені вимоги до складу, змісту і порядку розробки оцінки впливу на навколишнє середовище у про-

ектній документації в Державних будівельних нормах України ДБН А.2.2-1-2003. Але і вони не містять саме еколого-економічних вимог, а лише зазначають, що в комплексних заходах щодо забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та його безпеки наводяться, за можливості, результати розрахунків визначення економічної ефективності здійснення природоохоронних заходів [2].

При проведенні державної експертизи землевпорядної документації, визначається відповідність змісту документації вимогам законодавства України, встановленим стандартам, нормам і правилам з питань охорони навколишнього природного середовища (без деталізації та напрямів) та з'ясовується еколого-економічна ефективність передбачених заходів щодо запобігання їх впливу на земельні угіддя за межами ділянки, охорони агроландшафтів. Одночасно чітко встановлених показників (критеріїв) визначення такої ефективності не зазначено [3; 4].

Така ж картина спостерігається під час проведення експертизи проектів будівництва, коли якість проектних рішень визначається шляхом виявлення відхилень від екологічних вимог, що є вкрай загальною нормою [5].

Інструментом активного впливу на державний соціально-економічний розвиток є державні цільові програми, які зосереджені на реалізації великомасштабних, найбільш важливих для держави інвестиційних і науково-технічних проектів, спрямованих на вирішення системних проблем, що входять у сферу компетенції органів виконавчої влади. Під час оцінки економічної і соціальної ефективності виконання завдань і заходів зазначених програмних документів, еколого-економічні критерії ефективності цільових програм також відсутні. Натомість рекомендовано обмежитися загальними посиланнями на необхідність використання охорони довкілля як показника соціальної ефективності нижчого рівня. Лише специфічні показники ефективності окремих цільових програм можна, із певними застереженнями, вважати еколого-економічними за своєю суттю. До прикладу, це може бути площа заліснених, раніше деградованих та забруднених земель та збільшення лісистості території країни [6].

Найбільш детальні економічні, екологічні та організаційні показники застосовуються при оцінці економічної ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм. Система показників, що використовується при цьому, враховує досягнення необхідних показників стану навколишнього природного середовища та ефективності використання витрачених на це коштів. Оцінка результативності виконання програм передбачає використання інтегрованих показників економічного та екологічного виконання програми. При цьому окремі конкретні показники природоохоронного ефекту реалізації завдань природоохоронних програм мають яскраво виражену еколого-економічну сутність, зокрема:

- зменшення використання прісних вод для економічної діяльності;
- зменшення водовикористання для вдоволення господарсько-питних та інших побутових потреб населення;
- збільшення кількості господарств, що користуються системою централізованого водопостачання;
- зменшення площі земель, що зазнають ерозії ґрунтів;
- збільшення площі сільськогосподарських угідь;
- збільшення площі меліорованих земель;
- збільшення лісистості території;
- зменшення втрат лісів внаслідок загибелі лісових насаджень (дії антропогенних/природних факторів);

— обсяг заготівлі та використання відходів як вторинної сировини;

— охоплення населення послугами із організованого збирання та видалення твердих побутових відходів;

— збільшення частки енергоспоживання на основі відновлюваних джерел енергії;

— скорочення витрат природних ресурсів та енергії на одиницю продукції;

— збільшення частки пасажироперевезень та вантажоперевезень екологічно чистими видами транспорту [7].

Вимірювання еколого-економічної ефективності має суттєве значення не лише при впровадженні окремих природоохоронних програм, а й постійно під час реалізації державної регіональної політики. В контексті цього твердження оцінка результативності реалізації державної регіональної політики містить показники оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України, об'єднані в окремий розділ "Раціональне природокористування та якість довкілля". Попри назву розділу показники орієнтовані виключно на екологічну складову і стосуються викидів забруднюючих речовин та поводження з відходами [8].

Набагато менше конкретики містить процедура визначення еколого-економічної ефективності заходів під час оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації. В цьому питанні методологія зводиться фактично до одного твердження, що визначення стратегічних цілей здійснюється з урахуванням принципу збалансованого еколого-економічного та людського розвитку без конкретних рекомендацій щодо механізму процесу визначення еколого-економічного балансу при реалізації регіональних програм [9].

У сучасних умовах особливе значення для збалансованого розвитку економіки країни має еколого-економічне обґрунтування доцільності прийняття інвестиційного проекту для державного співфінансування. Згідно з рекомендаціями з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка, для можливості залучення державних коштів надається пакет документів з обґрунтуванням оцінки впливу на навколишнє природне середовище, в якому мають бути проаналізовані можливі екологічні наслідки проекту та визначені витрати, необхідні для виконання природоохоронних заходів. Окрім цього, однією із обов'язкових вимог, наведених в цих є "екологічність" виробництва. Разом з цим, чітко сформульованих, якісних або кількісно визначених критеріїв еколого-економічної ефективності у зазначених рекомендаціях не наводиться [10].

Затверджені Урядом критерії оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів також не містять жодного критерію, який містив би в собі як економічну, так і екологічну складову. Для оцінки ефективності наводяться лише типові, суто економічні, показники такі, як чиста приведена вартість, внутрішня норма дохідності, індекс прибутковості тощо [11].

Для збільшення експортного потенціалу, як запоруки стабільного економічного розвитку, держава інвестує в проекти, які максимально відповідають виробничим, економічним, екологічним та науково-технічним вимогам. Під час відбору конкурентоспроможних проектів з розвитку експортного потенціалу України, окрім типових вимог до інвестиційних проектів, перевіряється план охорони навколишнього середовища, в якому зосереджена інформація про можливий вплив реалізації проекту на екологічний стан території та розглядаються можливі джерела фінансування проведення природоохоронних заходів із визначенням термінів виконання. Також розглядаються зовнішні та екологічні критерії, але при цьому до критеріїв, що мають як екологічну, так

і економічну складову, можна із значними застереженнями віднести лише "вплив на наявність шкідливих продуктів і виробничих процесів", який не містить чітких показників [12].

Екологічні критерії інвестиційних проектів розглядають в якості основного показника вплив на наявність шкідливих продуктів і процесів відповідно до Монреальського протоколу про речовини, що виснажують озоновий шар. У разі наявності таких продуктів і процесів для обґрунтування рішення про державне фінансування проектів обов'язково призначається екологічна експертиза [13].

Дотримання еколого-економічних стандартів має важливе значення для проектів державно-приватного партнерства. Вже на етапі проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства використовуються критерії екологічного та соціального характеру, які передбачають відповідність проекту партнерства екологічним нормам і стандартам, враховують його екологічні наслідки (можливий негативний вплив на стан довкілля) та, у випадку необхідності, призначають екологічну експертизу. Разом з цим, затверджений порядок проведення зазначеного конкурсу не містить конкретних еколого-економічних показників [14]. Не включає їх також і методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, яка обмежується лише введенням до переліку істотних ризиків не деталізованого ризику впливу на навколишнє природне середовище [15].

Проведення аналізу ефективності здійснення проектів державно-приватного партнерства також передбачає з'ясування їх відповідності еколого-економічним вимогам, для чого вивчаються соціально-економічні результати, екологічні наслідки та вплив проектів на навколишнє природне середовище. Разом з тим, встановлені параметри перевірки даних щодо наявності вихідних екологічних умов здійснення проектів мають досить обмежений характер і стосуються лише присутності заходів з контролю та зменшення потенційно можливих наслідків здійснення проектів партнерства для навколишнього природного середовища, системи екологічного нагляду та потреби спеціаліста з екології. У випадку виявлення можливих негативних наслідків від впровадження проектів державно-приватного партнерства призначається екологічна експертиза, а її результати безпосередньо впливають на прийняття рішення стосовно імплементації проекту [16].

Погіршення стану навколишнього природного середовища відноситься до реальних та потенційних загроз економічній безпеці України від приватизації державних підприємств. Така ситуація зумовлює необхідність здійснення прогнозування наслідків та оцінки впливу на стан економічної безпеки держави приватизації деяких категорій підприємств. В якості показника для здійснення такого прогнозу використовується еколого-економічний ефект, що розглядається як визначені у вартісному вираженні наслідки від зміни техногенного впливу функціонування підприємства на стан навколишнього природного середовища, що розраховуються як сума зборів за викиди в навколишнє середовище забруднювальних речовин та розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи на об'єктах [17].

Аналіз нормативно-правової бази державної експертизи проектів з точки зору економічної та екологічної ефективності показує відсутність єдиних уніфікованих еколого-економічних критеріїв в діяльності компетентних державних органів, пов'язаної з регулюванням та проектуванням. Екологічні норми та критерії розглядаються виключно як відокремлений, не пов'язаний з економікою, аспект державного регулювання. Це має негативний вплив на екологічну ситуацію в країні та гальмує розвиток економіки, оскільки комплексний

підхід до вирішення еколого-економічних питань дозволив би краще прогнозувати можливі результати, ризики та наслідки від державної експертної діяльності у сфері раціонального природокористування. В таких умовах особливого значення набуває завдання оптимізації державного регулювання шляхом удосконалення державної експертизи шляхом застосування кількісних та якісних критеріїв еколого-економічної ефективності.

У найбільш загальному наближенні це можуть бути показники, згруповані за такими основними напрямками, як наприклад, відомості, що відображають ступінь використання у виробництві відновлювальних природних ресурсів, частку спожитої електроенергії, отриманої з відновлювальних джерел, частину витрат на покриття економічного збитку, нанесеного суб'єктом господарювання навколишньому природному середовищу, кількість залучених рекультивованих земельних площ, частку продукції створеної шляхом використання вторинної сировини, прибуток від утилізації відходів.

Розробка та застосування такої системи стандартизованих еколого-економічних критеріїв та вимог забезпечить, з одного боку, спрощення процесу державного регулювання, а з іншого — підвищить його результативність з точки зору забезпечення екологічної безпеки та економічного розвитку.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Проведений аналіз засвідчив, що сучасна нормативно-правова база державної експертизи не містить єдиних узгоджених показників та критеріїв еколого-економічної ефективності прийнятих управлінських рішень та державних проектів і програм.

Необхідною умовою для забезпечення еколого-економічної ефективності державного регулювання та проектування є розробка чітко визначеного критеріального апарату еколого-економічної експертизи з широким використанням традиційних механізмів екологічної експертизи.

Враховання еколого-економічних складових має застосовуватися під час проведення державної експертизи у якомога ширшому спектрі соціально-економічних відносин з одночасним безумовним правовим закріпленням цього принципу.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають стосуватися вирішення проблем формування, обґрунтування та оптимізації системи еколого-економічних показників і критеріїв та визначення пріоритетних напрямків удосконалення нормативно-правової бази з точки зору забезпечення ефективного еколого-економічного оцінювання.

Література:

1. Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995 № 45/95-ВР// Голос України від 16.03.1995.
2. Державні будівельні норми України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-242>
3. Про державну експертизу землепорядної документації: Закон України від 17.06.2004 № 1808-IV // Голос України від 15.07.2004. — № 129.
4. Про затвердження Методики проведення державної експертизи землепорядної документації: Наказ Держкомзему України від 03.12.2004 № 391 // Офіційний вісник України від 06.01.2005. — № 51. — С. 326, ст. 3406.
5. Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560 // Урядовий кур'єр від 03.06.2011. — № 100.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефек-

тивності виконання державних цільових програм: Наказ Мінекономіки від 24 червня 2010 року № 742 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-provedennj-doc33937.html>

7. Про затвердження Методики оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 15.10.2012 № 491 // Офіційний вісник України від 01.02.2013. — № 6. — С. 242. — Ст. 223.

8. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 856 // Урядовий кур'єр від 11.11.2015. — № 210.

9. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 // Урядовий кур'єр від 09.12.2015. — № 230.

10. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 13.11.2012 № 1279 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=0c2ad6e5-19c9-4c2a-af78-b31c74b6a1d6>

11. Про затвердження Порядку та критеріїв оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. № 684 // Урядовий кур'єр від 03.08.2012 № 138.

12. Про запровадження Методики відбору конкурентоспроможних проектів з розвитку експортного потенціалу України: Наказ Мінекономіки від 15.01.2002 № 13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=2af3ea33-907d-4e95-8282-c46c70f22a7a&title=NakazMinekonomikiVid15-01-2002-13-proZaprovadzheniaMetodikiVidboruKonkurentospromozhnikhProektivZ-RozvitkuEksportnogoPotentsialu>

13. The montreal protocol on substances that deplete the ozone layer [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ozone.unep.org/en/handbook-montreal-protocol-substances-deplete-ozone-layer/5>

14. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2011 р. № 384 // Урядовий кур'єр від 05.05.2011. — № 80.

15. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232 // Урядовий кур'єр від 06.04.2011. — № 62.

16. Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 27.02.2012 № 255, зареєстрований в Мін'юсті України від 15.03.2012 № 399/20712 // Офіційний вісник України від 30.03.2012. — № 22. — С. 536. — Ст. 869.

17. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо прогнозування наслідків та оцінки впливу на стан економічної безпеки держави приватизації деяких категорій підприємств: Наказ Мінекономіки від 29.05.2009 № 518 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine "On Ecological Expertise", *Holos Ukrainy*, vol. 16.03.

2. State Construction Norms of Ukraine (2009), available at: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-242> (Accessed 10 Oct 2016).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On state expertise of land planning documentation", *Holos Ukrainy*, vol. 129.

4. StateGeoCadastre (2005), "On approval of the Methodology of the state examination land planning documentation", *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 51, p. 326.

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "On approval of construction projects and approval of their expertise and recognition as being invalid some decisions of the Cabinet of Ministers of Ukraine", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 100.

6. Ministry of Economy (2010), "On approval of guidelines for the assessment of economic and social performance of government programs", available at: <http://dotsument.ua/pro-zatverdzhennia-metodichnih-rekomendatsii-shodo-provedennj-dots33937.html> (Accessed 10 Oct 2016).

7. Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine (2012), "On approval of the Methodology assess the effectiveness of the implementation of regional environmental and public (state) Environmental Programs", *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 6, p. 242.

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "On approval of the Methodology and the monitoring and evaluation of implementation of the state regional policy", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 210.

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "On approval of the regional development strategies and action plans for their implementation, and monitoring and evaluation of the implementation of these regional strategies and action plans", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 230.

10. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2012), "On approval of guidance on the development of the project for the implementation of which may be provided state support", available at: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=0ts2ad6e5-19ts9-4ts2a-af78-b31ts74b6a1d6> (Accessed 10 Oct 2016).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "On approval of the evaluation criteria and the economic efficiency of the project (investment) proposals and investment projects", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 138.

12. Ministry of Economy (2002), "On Introduction Methods competitive selection of projects to develop the export potential of Ukraine", available at: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=2af3ea33-907d-4e95-8282-ts46ts70f22a7a&title=NakazMinekonomikiVid15-01-2002-13-proZaprovadzheniaMetodikiVidboruKonkurentospromozhnikhProektivZ-RozvitkuEksportnogoPotentsialu> (Accessed 10 Oct 2016).

13. Ozone Secretariat (2016), "The montreal protolsol on substances that deplete the ozone laier", available at: <http://ozone.unep.org/en/handbook-montreal-protolsol-substantes-deplete-ozone-laier/5> (Accessed 10 Oct 2016).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "Some issues of implementation of public-private partnerships", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 80.

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "On approval of the Methodology identify risks of public-private partnership to assess and determine the forms of management", *Uriadovyj kur'ier*, vol. 62.

16. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2012), "Some questions analyzing the efficiency of public-private partnerships", *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 22, p. 536.

17. Ministry of Economy (2009), "On approval of guidelines for the prediction of the consequences and impact assessment on the economic security of the state privatization of some categories of enterprises", <http://www.me.gov.ua> available at (Accessed 10 Oct 2016).

Стаття надійшла до редакції 03.11.2016 р.